

ИЗГРАЖДАНЕ НА ТЕРАПЕВТИЧЕН АЛИАНС С РОДИТЕЛИТЕ НА ИЗОСТАВАЩОТО ДЕТЕ

доц. д-р Диана Циркова
Бургаски свободен университет

Резюме. Текстът представя психоаналитична психотерапевтична работа в продължение на 11 години с дете, което има трудности в развитието и с неговите родители. Илюстрирана е необходимостта от създаване на терапевтичен алианс с родителите и как би могло да се случи това, за да се осигури пространство за напредъка на детето. Идентифицирани са моменти, които са рискови за психотерапевтичния процес, както и необходимостта от време, за да бъдат вплетени семейните тайни и драматични обстоятелства от семейната история в историята на субекта.

Ключови думи: *терапевтичен алианс, изоставащо дете, парадоксална депресия, семейни тайни*

BUILDING A THERAPEUTIC ALLIANCE WITH THE PARENTS OF THE BACKWARD CHILD

Assoc. Prof. Diana Tsirkova, PhD
Burgas Free University

Abstract. The text presents psychoanalytic psychotherapeutic work over 11 years with a child who has developmental difficulties and with his parents. The need to create a therapeutic alliance with the parents is illustrated and how this could happen in order to provide space for the child's progress. Moments that are risky in the psychotherapeutic process are identified, as well as the need for time to weave family secrets and dramatic circumstances from the family history into the subject's history are identified.

Keywords: *therapeutic alliance, retarded child, paradoxical depression, family secrets*

Психотерапевтичната работата с деца, които имат трудности и проблеми в развитието, винаги изисква работа с техните родители. Много психоаналитици с огромен опит в приемането на деца и родители описват специфичната „парадоксална депресия“, (Uzel 2006, Manoni 2006) която преживяват родителите в моментите когато децата напредват когнитивно или социално. Други автори, изследващи родителските нагласи към нарушенията в развитието и терапевтичния процес, установяват, че родителите често изчакват проблемът на детето да се разреши от само себе си, имат трудности да се адресират към специалист, както и да изберат подходящата терапия за детето си и специалист, на когото да се доверят (Kortezova 2025b).

*Изграждане на терапевтичен алианс с родителите
на изоставащото дете*

В този текст ще бъде представен само един клиничен случай, който е работен в продължение на 11 години. Работата по този случай дава възможност да се обсъждат въпросите за създаването на терапевтичен съюз с родителите на изоставащото дете, за позитивния и негативния пренос на родителите към терапевта, за мястото на родовите тайни и драматичните семейни истории в процеса на терапия. Ще използвам работата си по случая на Никола и срещите с неговите родители, за да илюстрирам тези важни моменти в терапията на едно дете с изоставане. Никола беше на 6 години, когато го доведоха за първи път. Работата продължи до неговата 17 годишна възраст.

Причината за посещението бе насочване от частна логопедична детска градина, която той посещаваше. Предстоеше му да постъпи в първи клас след няколко месеца и колегите от детската градина искаха да подкрепят пред родителите тяхното становище, че Никола трябва да бъде отложен с една година от училище, тъй като не е готов за това. Те бяха изпратили предварително обстойни психологическа и педагогическа оценки, които показваха съществено изоставане най-вече в развитието на речта и в социализацията с връстници. В тази първа среща родителите много пъти употребиха думата „нормално“. Като много други родители, посочени в изследванията на комуникационните нарушения при децата до 6 годишна възраст, (Kortezova 2025a) и родителите на Никола приемат, че комуникативното развитие е символа на успешното родителстване. Да, те са съгласни, че той изостава, но смятат, че ще навакса. „Сестра му, която е с 6 години по-голяма се развива чудесно и той ще успее“. В логопедичната детска градина е проговорил, направил е много голям напредък, който ще продължи, нека „да върви с връстниците си“, защо да отлагат? Те са избрали много добро частно училище, в което са изпратили цялата информация от детската градина и не са им отказали да го приемат. Той посещава двама логопеди (за да се подготви за училище), ерготерапевт (за координиране на тялото), детска вокална група и народни танци (за да се социализира). Родителите са взели всички мерки.

Докато родителите говорят, Никола остава седнал между тях, апатичен, все едно, че това не го засяга, не проявява интерес към кутията с играчки, не ме поглежда.

Когато оставаме сами, аз му предлагам да рисува или да играем на някаква игра. Той ми отговаря:

– Може ли да играем на нищо?

– А как се играе на нищо?

– Ами ти ще гледаш през този прозорец, аз ще гледам през другия и ще мълчим.

Започваме играта. Вече 15 минути играем...Никола си стои спокойно пред прозореца и гледа навън. Аз стоя доста по-неспокойно пред моя прозорец и се чудя какво ще казвам на родителите след малко, когато отново се срещнем. Не издържам и започвам да казвам думи на неща, които виждам: котка, покрив, комин... За моя изненада Никола се включва и също казва ня-

колко думи. В този момент родителите му се връщат. Никола ги посреща на вратата и казва:

– Играхме много, искам пак да дойда.

– Но на какво сте играли, не виждам пъзели, нито играчки? – въпросът е отправен към мен.

Докато аз се чудя какво точно да кажа, Никола отговаря:

– Играхме на думи.

– О, правила сте упражнения за речта. Как го намирате? – пита ме майката.

– Доста изобретателен – казвам аз, докато Никола ме гледа внимателно и допълвам – струва ми се, че не е много щастлив...

– Никога не сме го мислили така – включва се бащата – той постоянно трябва да учи. Всички игри, които играем са образователни. При бабите и дядовците е по същия начин.

Да, те биха водили Никола още няколко пъти, но само ако работим за речта и социализацията му...

Така се разделяме. След тази среща всеки си има своя тайна – моята е, че сме играли на „Нищо“. На Никола – че не иска родителите му да разбират какво се е случило по време на срещата ни. А родителите отнасят загадката, свързана с произхода на изоставането. Засега има само „алианс“. Свързват ни тайните.

Понякога работата може да започне и без да е събрана анамнеза, без предварителна хипотеза. В случая, аз имах само един въпрос: „Какво му е на това дете?“ Тук ще припомня думи на Мод Манони, че диагнозата е отправна точка за лекаря. Пациентът не знае какво да прави с нея. И че първата стъпка е да бъде установен диалог. В моя случай – един диалог с Никола и друг – с неговите родители. (Manoni 2006)

Все пак родителите приеха да започнем срещи веднъж седмично, като години по-късно ми казаха, че ключово за тяхното решение е била думата „щастлив“.

Никола постъпи в първи клас, напусна всички странични занимания. Единственото, което правеше бе да учи...и да забравя това, което е научил. В класа той сяда сам на чина, понякога заспива в час. Особено му е неприятно, когато другите деца го гледат. Той не ги гледа, не се интересува от тях. По време на нашите срещи момчето не говори нищо за училище. Винаги влиза тичайки и казва: „Хайде да играем, няма време, ей сега ще дойдат да ме вземат“. Цяла година продължаваме да играем на думи. Той е особено развълнуван от думи, които имат две значения, например думата „слаб“ (която може да означава, че си слаб физически, но и че си слаб по математика). Другото, което той откри е, че думите вече са измислени и не е необходимо ние да ги измисляме всеки път. Тук много му помогна приказката „Как бяха създадени буквите“ на Ръдиард Киплинг (Kipling 1997). Месеци наред я четохме и препрочтахме. Мисля, че той си послужи с нея като с мит, който основава произхода на словото и това му помогна да закотви значенията на думите и да

*Изграждане на терапевтичен алианс с родителите
на изоставащото дете*

приеме правилата за писането им. За мен трудността бе в срещите с родителите и техния въпрос: „Какво правите тук?“. Защото аз не можех да отговоря какво правим. Същевременно виждах, че баща му се държи като майка – сресва го, мие му очите, храни го, а майка му е твърде уморена и само повтаря: „веднъж да мине първи клас, после всичко ще бъде наред“.

И в края на първи клас – изненада. Родителите искат да преместят Никола в друго училище, защото в това не напредва достатъчно. Тук разпознах това парадоксално желание на родителите да прекъсват лечението, когато има реален напредък на изоставащото дете. (Uzel 2006)

Заех доста по-категорична позиция и проведохме дълга среща, в която сравнявахме оценката от логопедичната детска градина и настоящото състояние на Никола. Той вече знаеше имената на всички деца, понякога ходеше с тях на обяд и беше станал много любопитен към тяхното поведение. Те също не го изключваха, не го пренебрегваха или обиждаха. Все пак родителите се отказаха от това намерение да го преместят.

Още два пъти по време на нашата работа усетих в родителите същото желание за прекъсване, за оттегляне на тяхната подкрепа за субективността на Никола. Това беше в края на четвърти клас. Училищното ръководство настояваше родителите да освободят по медицински причини Никола от задължителните за всички изпити. Мотивът им е, че ако той получи двойки, това ще се отрази на рейтинга на училището. Родителите се колебаят, но все пак са по-склонни да го освободят от изпитване. Аз се противопоставям на идеята много сериозно, защото съм убедена, че той ще си вземе изпитите и едва ли неговите оценки ще са решаващи за престижа на училището. Никола се явява на национално външно оценяване и получава две оценки от 3,50, което изцяло отразява равнището на неговите знания и наистина е един добър резултат. Така той заема ново място сред съучениците си, с които вече може да се съизмери образователно и напуска мястото на „глупака“, за което сам ми е говорил.

След 7. клас отново има изпити и отново от училището предлагат, той да не се явява, а да бъде записан в новооткритата гимназия на същото училище. И родителите отново се колебаят. Трябва да им припомням, колко е важно за Никола да се яви на тези изпити, защото той се е подготвял. Този път Никола има оценки 4 и 4,50. Той легитимно участва в класирането и е записан в гимназията на същото училище, в паралелка с немски език.

И в трите случая, когато усетих много силно риска Никола да се превърне отново в дебилното дете, което няма свои желания и е поставено в позиция да „не може“, моето място бе мястото през което минава тревогата на родителите, свързана със сепарацията и субективната позиция на детето. Мол Манони казва за това място, че на терапевта му се налага да го заеме, защото родителите могат да понесат тревожността си само, ако тя минава през терапевта на тяхното дете. Ако те бъдат оставени сами в моменти на такава тревожност, има риск от инциденти в реалността. (Manoni 2006).

Мисля, че изработването и заемането на такова място е ключов момент за функционирането на терапевтичен алианс в случаите на работа с изоставащи деца и техните родители.

Забелязах, че Никола прави напредък, когато не може да заобиколи или прескочи изискванията, идващи от позицията на третия. В началото на трети клас той вече не може да седи сам на чина, защото в класа има ново дете и то трябва да седне до него. От родителите разбрах, че той и другото дете мерят чина с линия и го разделят по средата с лента. Имат и точно определени правила за подреждане на нещата върху него. Той е принуден да влезе в отношения с връстник. По-късно това момче ще стане единствения му приятел до постъпването в гимназия.

Това е времето, когато в сесиите ни играта „на думи“ е заменена от Никола с игра „на битки“. В тази игра си правим малки армии от пластилинови човечета и се бием. Правилата за стрелба са много ясни и позициите ни са винаги обозначени с ограничителни линии. Играта на „битки“ премина в игра на „водни битки“, а после в „битки в лабиринт“ и продължи до средата на пети клас.

След изпитите в четвърти клас, в 5-ти, Никола работи много по-добре в училище, особено по математика и един ден ми казва, че вече е разбрал какво е това „а“ в задачите. „Това е просто едно число написано с буква. То може да бъде различно, но винаги си остава „а.“ Но пък вкъщи не са доволни от него. Започнал е да изразява несъгласие, крещи, отговаря, противопоставя се, особено на баща си.

В този момент за пръв път бащата иска да го приема самостоятелно. Още с влизането си ми задава въпроса: „Кажете ми, моля Ви, Никола шизофреник ли е?“ Откъде дойде този въпрос? Оказа се, че чичото на бащата, болен от тежка форма на шизофрения, се самоубива на 35-годишна възраст. Бащата си спомня от детството си неговите гневни кризи, когато той ставал „друг човек“. Никога не е споделял това с жена си. Първо, защото се е срамувал и после, когато проблемите на Никола са станали видими, е изпитвал непрекъснато вина, че е предал на сина си гена на болестта. На срещата говорим за разликите между болестта шизофрения и състоянието на Никола, както и за трудността на този мъж да се свърже със сина си.

Веднага след нашия разговор, бащата намира един баскетболен клуб, в който приемат бащи и синове, организират състезания и лагери. В следващите години те ще се впишат много добре в тази малка и интересна общност. Никола ще намери там приятели, по-големи момчета, с които ще може да говори за секса и за любовта.

Постъпвайки в гимназията, той изненада всички с желанието си да учи немски и с добрите си резултати. На 17 години Никола се яви на ученическо състезание по немски и спечели пътуване до Виена с австрийските железници за себе си и за учителката си. Въпреки всички страхове и колебания, които имаха родителите, той направи това пътуване. В нашите сесии по това време

*Изграждане на терапевтичен алианс с родителите
на изоставашото дете*

работихме върху фигура от типа папиемаше – това е той, едно момче с крила, които могат да се монтират и демонтират. Никола вече може да описва своите състояния, може да се види като пораснал и иска да стане библиотекар.

В този период майката му иска да се срещне с мен. С известно неудобство тя споделя, че има една история в семейството ѝ и напоследък се чуди дали не е свързана със състоянието на Никола.

Историята е за първото дете на нейната сестра, по-голяма с 8 години. Тя ражда момче, носещо същото име като Никола, което е с тежки генетични аномалии и увреждания. Тогава техният баща, уважаван и известен лекар, настоява бебето да бъде оставено в институция. Бащата, с одобрението на родителите на детето, активно съдейства това да се случи, а след няколко месеца именно той съобщава в семейството, че бебето е починало. Тази история остава в миналото, за нея не се говори повече. Сестра ѝ ражда още две деца, които са добре, растат и като че ли всичко е забравено. Това се превръща в семейна тайна. Малко преди Никола да се роди, семейството на сестрата получава уведомително писмо от институция за отглеждане на деца с увреждания, че тяхното дете е починало на 12 г., няколко дни преди датата на писмото и семейството може да организира погребението му.

Майката на Никола е в шок. Тя е толкова ядосана на баща си, че прекратява отношенията си с него в продължение на две години. Гняв и разочарование я заливат и тя не иска да чуе никакви обяснения. По същото време нейният мъж, заминава със стипендия за Страсбург, което е много важно за бъдещото му развитие като юрист, а по-голямата ѝ дъщеря се разболява от хепатит и постъпва в болница.

И тогава тя си спомня за една поредица от натрапливи мисли: „За какво ми е това дете? На кого ще го родя? Кой ще се зарадва, когато то се роди?“.

В тази житейска ситуация се ражда Никола.

Поставен от живота в драмата на майка си, Никола има трудности да направи идентификация с бащиното означаващо. Откъдето започват неговите проблеми. Погледът на баща му, който вижда в него не своя син, а чудовището на лудия си чичо, го затваря в позицията на дете с изоставане.

Често мисля за това как той успя да въведе и да използва пространството на „нищото“, за да се заяви като субект, а впоследствие да изработи нещо, което да му позволи да научава и да желае. Всъщност през цялото време на нашата работа аз го следвах и само допринях играта и взаимодействието ни да се развива.

В края ще призная, че много пъти по време на тази работа ми се искаше да кажа: „Да спрем дотук. Повече нищо не може да се направи“. Особено, когато срещам амбивалентното отношение на родителите. За това предупреждава и Мод Манони в книгата си (Manoni 2006). Но сега аз мога да се присъединя към нейното послание, че най-важното, това, което е от значение, е да търсим отгатък изоставашото дете, словото, което го конституира като субект в плен на желанието. И да допълня: това изисква време.

Ето как Никола въведе въпроса за времето на последната ни среща.

– Никола, спомняш ли си на колко години беше, когато дойде за първи път?

– Не, но бях много малък, още не можех да говоря. Но и вие бяхте по-млада.

– А сега на колко години съм?

– Около 80-85...

Ще завърша с цитат от статията на Ален Вание „Метапсихологията на първите времена“ (Vanie 2024b:105-106): „Субектът, ангажиран в своето мислене, в бленуване, в разгръщане на умозаключение, може да включи и друго време, което усеща той самият. То може да бъде и онова време, което следва след нас или което ни предхожда, времето на закона на времето, което не може да се спре, подчинява ни всички и ни разделя от раждането и от смъртта. Какво означава да губим време? Какво означава да го печелим?“

ЛИТЕРАТУРА

1. Kipling Rudiard, „Prikazki”, Sofya, SAMPO, 1997
2. Kortezova Elena. „Kulturni modeli na roditelskoto mislene za komunikativnoto razvitie pri deca v preduchilishtna vazrast. Godishnik BSU, 2025a, Tom LII
3. Kortezova Elena, „Roditeliski naglasi kum komunikativnite narushenya na detsata (3-7 godini). Eksperimentalno prouchvane.”, Burgas, Baltika-2002, 2025b
4. Manoni Mod, „Izostavashtoto dete I negovata maika”, Sofya, TSPSP, 2006
5. Vanie Alen, „Deteto, obekt a za Lacan” v „Drugiyat, obektut, vremeto” (str.122-138), Sofiya, ABPP, 2024
6. Uzel Didie, „Rabota s roditelyami autichnih detei” v „Rabota s roditelyami” (str.127-145), Moskva, Kogito-Tsentr, 2006
7. Vanie Alen, „Metapsihologia na purvite vremena” v „Drugiyat, obektut, vremeto” (str.97-122), Sofiya, ABPP, 2024 b

Информация за автора

Име с научна степен и длъжност на автора: доц. д-р Диана Циркова

Персонален изследователски номер: ORCID: 0009-0009-3542-3138;
Web of Science Researcher ID: MVX-6486-2025

Образователна институция/Институт: Бургаски свободен университет

Контакти: dtsirkova@bfu.bg; dianatsirkova@yahoo.com